

AKSENT

ET MAGASIN FRA IOGT I NORGE - NR 3 - 2019 //

- DEI FRIVILLIGE SITT ARBEID PÅ RUSFELTET ER VIKTIG

sier Barne- og familieministeren

BYGGESTART PÅ ÅSANE

Bjørn Berentsen ser frem til å få
ny folkehøgskole

- ENDRINGENE SOM HAR SKJEDD GJØR DET SPENNENDE Å GÅ PÅ SOM LEDER

Ørnulf Thorbjørnsen ny leder i IOGT

LEDEREN //

IOGT ER FOR ALLE!

Jeg har lagt en regnbue bak portrettet mitt denne gangen for å feire mangfoldet i organisasjonen vår. Alle skal vite at både skeive og streite er ønsket og velkomne som medlemmer, medarbeidere og deltakere i IOGT.

Opptatt av menneskerettigheter

Vi en organisasjon med et bredt menneskerettsperspektiv. IOGTs vedtekter slår fast at alle mennesker har krav på respekt og like rettigheter uavhengig av hudfarge, etnisitet, kjønn, seksuell legning og politisk eller religiøs oppfatning.

IOGT har en 140 år lang tradisjon som en freds- og solidaritetsorganisasjon der kvinner fra starten av var gitt like rettigheter som menn. IOGTs engasjement og samfunnsoppdrag har alltid strukket seg utover det noen vil definere som strengt rusrelaterte temaer. Derfor har vi blant annet en tydelig profil på kvinne- og barnrettigheter i vårt internasjonale arbeid.

Inkludering er rusforebygging

Utenforskap, utrygghet, konflikter og fattigdom og usikkerhet rundt seksuell orientering er risikofaktorer for rusmisbruk. Inkludering, fredsarbeid rettighetsarbeid, solidaritetsarbeid er derfor både selvfølgelig og sentralt for IOGT.

Alle er med i regnbuen

Regnbuer er symbol på mangfold, variasjon, samhold og fellesskap. Akkurat slik opplever jeg IOGT hver dag. Som en organisasjon med mennesker med et mangfold av erfaringer og liv på godt og vondt, men som alle vil jobbe sammen for at det skal at det skal være lett å ta rusfrie valg.

Hanne Cecilie Widnes
Generalsekretær IOGT

RUSFRI SOMMERFEST PÅ SKJEKLE GÅRD

Over 70 deltakere, mange med bakgrunn fra ANTA-kurs rundt om i landet, feiret sensommeren på Skjekle gård i Østfold i august. Initiativtaker Jan Rørbakk, sammen med ANTA Support'n Rakkestad, hadde stilt gården til disposisjon med bandet Barbed Wire på låven, og mulighet for overnatting i telt ute på tunet. Barbed Wire avlyste å spille på Åge Alexandersens 70 års feiring for å møte IOGTerne i Rakkestad.

Hele arrangementet var støttet av IOGT-avdelinger på Østlandet; og Rørbakk er klar til ny fest neste år. – Jeg jobber

Barbed wire spilte for deltakerne // på sommerfesten

allerede med neste års fest, og tar mer enn gjerne imot ideer og innspill for at neste års fest skal bli minst like fin som årets fest, sier han i gruppen ANTAs venner. Da satser han på flere artister og sovesal i stabburet for de som synes at telt ikke helt er tingen. – La oss gjøre dette sammen, så blir det garantert en flott helg neste år også, sier han.

ENESTÅENDE FAMILIER-SAMLING

Midt i september var det ledersamling i Enestående familie med rundt 40 deltakere. Enestående familier har i dag 60 frivillige ledere som tar ansvar for spennende og rusfrie familieaktiviteter rundt i landet. De har nå startet opp på Sørlandet med utgangspunkt i Valle i Setesdal, men med nedslagsfelt ned mot Kristiansand. De har vært i Dyreparken og på rafting. Vi har i tillegg Enestående familiegrupper i Steinkjer, Trondheim, Bergen, Haugesund, Karmøy, Sør-Rogaland, Kongsberg, Skien, Sandefjord/Tønsberg, Drammen, Asker/Røyken, Bærum,

Nedre Glomma/Eidsberg, Romerike, Ringsaker, Hamar/Lillehammer, Oslo og Folle.

Det arrangeres kurs for nye ledere i Enestående familier helgen 24.-26.januar 2020. Kjenner du noen som har evner og lyst til å bli leder i Enestående familier, så be dem ta kontakt med nasjonal prosjektleder Trude Sletteberg. Vi er spesielt ute etter nye ledere i Tromsø og Larvik, men også andre steder der flinke folk melder seg på.

KAFÈ KLAR

Mona Svartås står for // Kafè Klar i Lillestrøm

Både i Lillestrøm og i Sarpsborg har IOGT hatt lørdagskafé i flere år for de som trenger et pusterom i lørdagshandelen. Nå er vi i gang med et tilbud også på hverdagene. Kafè Klar er blitt startet som en videreføring av arbeidet med ANTA-kursene. Målgruppen er ikke bare rusavhengige. Det skal være en rusfri møteplass for alle som ønsker å komme innom, enten man ønsker å prate med noen, bygge nettverk eller bare ta seg en kaffekopp.

Tanken bak Kafè Klar er at det skal være et trygt, rusfritt sted hvor de som trenger det kan komme innom på dagtid. Vi markedsfører det også ovenfor egne medlemmer, deltakere på ANTA-kurs og Support'n. I utgangspunktet er dette ikke så annerledes enn hvordan IOGT alltid har tenkt. Losjene, eller de lokale avdelingene, var steder hvor både folk

som hadde rusproblemer og mennesker som meldte seg inn i organisasjonen av andre årsaker møttes og gjorde et arbeid sammen.

I Lillestrøm møter du Mona Svartås i Concordiabygget hver tirsdag og torsdag, i Sandnes satser man på åpent hus i IOGT-huset onsdag, og nå i oktober starter man også i Sarpsborg på torsdager fra 12 og 16.

På alle stedene er det servering av litt enkel mat, tilbud om akupunktur, muligheter for enkeltsamtaler og ikke minst et rusfritt samvær. Noen dager blir det også foredrag og aktiviteter om temaer IOGT er opptatt av eller om IOGTs tiltak.

Jørn Hansen, IOGTs erfarings- // konsulent i Haugesund ledet møtet

ALKOHOL-POLITISK DIALOG HAUGESUND

Da IOGT arrangerte politisk møte for Haugesund og Karmøy understreket debattleder og erfaringskonsulent i IOGT, Jørn Hansen, at han ikke ønsket en vanlig politisk debatt, men en dialog om hvordan vi best kan legge forholdene til rette for ungene våre.

Både han og politikerne var ganske fornøyd med dialogen, og flere av politikerne satte stor pris på kunnskapen IOGT og de andre aktørene kunne tilføre.

IOGT hadde flere forslag til politiske virkemidler. Vi oppfordret politikerne til å sette barn og unge først i skjenkepolitikken, og tenke på hvordan politikken påvirker de unges mulighet til å bruke kommunens kulturtilbud feks. I tillegg må man sørge for et gode organisert aktiviteter som er tilgjengelig for alle ungdommer.

Fra publikum ble det bl.a. fremmet ønske om flere miljøterapeuter i skolen og bedre samhandling blant foresatte, elever, lærere og politi. Flere var også opptatt av hvordan foreldrenes holdninger til alkohol er med på å påvirke ungdom. Både den lokale skjenkepolitikken og alkoholkulturen påvirker ungdommens syn på og bruk av alkohol.

AKSENT
Medlemsblad for IOGT i Norge
Torggt. 1, 0181 Oslo // Telefon: 23 21 45 80 // E-post: iogt@iogt.no

UTGITT AV: Akademisk forlag, Haugesund // ANSVARLIG REDAKTØR: Hanne Cecilie Widnes //
ANNONSESALG: Kåre Nesheim, tlf 952 74 241 // REDAKSJON: IOGTs sentralkontor //
GRAFISK PRODUKSJON: Poppcorn design - poppcorn.no // TRYKK: Haugesund Bok & Offset - hbo.no //
OPPLAG: ca 3000 stk //

ISSN 1890-2553

Anne Lise //
Bretteville-Jensen, forsker
ved Folkehelseinstituttet

FORSKER PÅ DE TYNGSTE, BRENNER FOR DE YNGSTE

Anne Line Bretteville-Jensen forsker på de tyngste rusmiddelavhengige, og brenner for tidlig intervensjon. For det var da de var små det gikk galt.

TEKST OG FOTO: SIDSEL SKOTLAND

Fordi det stort sett har vært de tyngste rusmiddelbrukerne Anne Line Bretteville-Jensen har forska på, kommer svaret litt overraskende da jeg spør henne hva hjertesaken hennes er. Hun svarer resolutt: Tidlig intervensjon.

– Hjertesaken min i rusfeltet er styrking av barnevernet og andre som møter barn i risiko for å utvikle problemer. Jo tidligere barn får hjelp, desto færre varige problemer. Det er ikke tilfeldig hvem som blir sittende fast med rusproblemer.

Kanskje er likevel ikke svaret så rart – for når du er tett på de tyngste er det lett å reflektere over hvor det gikk galt. Og hun ser det gang etter gang: Det svikta ofte da de var helt små. Mange ble ikke fanga opp i barnehage eller skole, barnevernet hadde ikke ressurser, kompetanse eller erfaring nok til å hjelpe tilstrekkelig, og det balla på seg.

Og dette blir overhodet ikke omtalt i mandatet til den nye rusreformen.

God timing

Vi sitter i kantina på Folkehelseinstituttet mens hun får i seg en tallerken suppe før hun skal av gårde til en intervjuavtale med en kilde til datamaterialet sitt.

Bretteville-Jensen er seniorforsker ved Folkehelseinstituttet, avdeling Rusmidler og tobakk, og redaktør av "Cannabis-boka" se side 8 sammen med Jørgen Bramness.

– Det ble ei veldig god timing på denne boka – og det var ikke engang tilsikta, ler hun.

Boka kom i august, og sammenfaller både med regjeringas utredning for den nye rusreformen og Helsedirektoratets oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet om "å sikre oppdatert og styrket kommunikasjon om cannabis og stoffets skadevirkninger". Boka kom dermed akkurat i rett tid til å erobre plassen som ett av de viktigste kunnskapsdokumentene for dette oppdraget. Allerede sitter hun og Bramness i direktoratets rådgivende utvalg som består av fagfolk, politi, helse og forskere.

Et pedagogisk prosjekt

Den nye rusreformen innebærer at ansvaret for samfunnets reaksjon på bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk, skal overføres fra justissektoeren til helsetjenesten. Og Bretteville-Jensen mener at et viktig pedagogisk prosjekt for reformutvalget må være å avklare for folk forskjellen mellom nedkriminalisering, avkriminalisering og legalisering av narkotiske stoffer. Mange er ikke helt klar over denne forskjellen.

Kort fortalt innebærer nedkriminalisering å redusere straffene eller mildne sanksjonene for narkotikakriminalitet. Dette har vi allerede i stor grad gjort i Norge over mange år, og det har skjedd innfor det lovverket som er.

Avkriminalisering derimot forutsetter ei lovendring, og innebærer at straffetruselen fjernes. Overtredelser blir ikke omfatta av straffeloven og en får ikke noe på rullebladet. Men handlinga er fortsatt ulovlig og kan møtes med gebyr eller sanksjoner – som for eksempel ved fartsovertredelser.

– Avkriminalisering kan skape mye mer "hæssel" for folk. Særlig rekreasjonsbrukerne av cannabis kan oppleve at det kan bli strengere og vanskeligere. Sånn det er nå må de fleste bare betale ei bot og ferdig med det.

Hvor strengt det skal bli og hva slags sanksjoner er nettopp det Rusreformutvalget skal utrede og komme med forslag om.

– Norge kunne velge ingen reaksjon. Men uten noen reaksjon på bruk nærmer en seg legalisering som innebærer at forbudet mot narkotika fjernes helt. Ved legalisering kan stoffene fortsatt reguleres, som med alkohol og tobakk. Men utredning av legalisering er ikke innfor Reformutvalgets mandat, forteller Bretteville-Jensen.

Cannabisbruken vil øke

Når Norge nå skal endre narkotikapolitikken ser vi mye til Portugal, men Bretteville-Jensen understreker at det er så store forskjeller mellom de landa som de siste åra har endra politikken, at erfaringer har en noe begrensa overføringsverdi. Vi har dermed ikke full oversikt over hvilke konsekvenser endringene vil ha i Norge.

Men lovendringer eller ei: bruken av cannabis vil trolig øke uansett, mener forskeren.

– Det er mye som henger sammen og virker sammen, og hvis mange ting trekker i samme retning kan effekten bli merkbar. THC-innholdet i cannabisen er sterkere, prisene går ned, det er nye

cannabismarkeder og nye inntaksmåter for cannabis. I tillegg kan lovene påvirke holdninger, tilgjengeligheten og priser. Her er det altså mye på én gang både i Norge og internasjonalt som påvirker bruk.

Sjøl om Bretteville-Jensen i 12 år har leda Scientific committee i EMCDDA (European monitoring center for drugs and drug addiction), lar hun seg overraske av utviklinga. På cannabisseminaret i august (se side 8) i forbindelse med lanseringa av boka, sa hun at det er mye som har overraske henne, særlig når det gjelder cannabismarkedet, de siste åra. Jeg lurer på hva som har overraske henne mest.

– Først og fremst hvordan markedet har utvikla seg. De siste åra har det dukka opp hundrevis av produkter som for eksempel mat, drikke, godteri, tamponger og hudprodukter tilsatt cannabis, og stoffet kan inntas på utrolig mange måter.

Til og med hundefôr blir tilsatt cannabis, og Bretteville-Jensen synes det kan virke som det nærmest er en desperasjon etter å finne nye markeder.

– Sitt eget standpunkt i avkriminaliserings/legaliseringsdebatten vil hun ikke flagge.

– Min mening er ikke så interessant. Oppgaven min er, med utgangspunkt i empiri og teori, å kunne påpeke ulike konsekvenser av ulike valg.

Hun har tenkt mye på dette og erkjenner at det er en vanskelig balansegang.

– Ingen forskning er objektiv, men jeg må bestrebe meg på så stor objektivitet som mulig. Men på den annen side: Når man vet hvor forskeren står kan man jo også vite med hvilke briller man skal lese denne forskeren.

Samler data sjøl

Bretteville-Jensen har hele sitt yrkesliv forska på de tyngste rusmiddelavhengige.

Men sjøl om hun i studietida jobba som miljøarbeider ved et rehabiliteringssted for rusmiddelbrukere, hadde hun ingen tanker om å sikte seg inn mot rusfeltet. Jevnakerjenta flytta til Oslo for å studere sosialøkonomi ved UiO, og det var energiøkonomi hun var interessert i og skrev hovedoppgave om.

Etter endt studium i 1992 søkte hun på litt av hvert, blant annet på et stipend ved Sifa (Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning), fikk det, og takka ja.

Det var et åpent stipend, men hun valgte å forsker på narkotika, tunge brukere og tilgang til heroin.

– På den tida var det lite forskning på narkotikabruk. Det fantes rett og slett ingen data om det jeg var interessert i, så jeg måtte samle data sjøl. Det har jeg holdt på med siden.

I løpet av disse 25 åra har hun samla inn mer enn 7000 intervjuer med injiserende rusavhengige – et datamateriale hun har brukt til mye, blant annet til doktorgraden sin i 2003. Hun har blant annet skrevet om hva som brukes av ulike stoffer, hvordan de finansierer bruken og hva de betaler, men også studert risiko forbundet med overdoser og for tidlig død.

– Hva synes du er den største utfordringa med å jobbe i rusfeltet?

– Som forsker er det ei stor utfordring at dataene vanligvis er så vanskelig tilgjengelig. Det er lite registerdata og når man spør så spør man om ulovlige ting. Da får dataene fort svakheter. I hvilken grad kan vi stole på dem? Dette skiller narkotikaforskninga fra mye annen forskning.

Utfordringene til tross, eller kanskje triggja av dem? – Anne Line Bretteville-Jensen har holdt seg til rusfeltet hele sitt yrkesaktive liv. Hun var med da Sifa ble til Sirius, og da Sirius ble slukt av Folkehelseinstituttet. I tillegg har hun i perioder hatt 20 prosent forskerstillinger både ved UiO og UiB, og i 1994 til 95 hadde hun et forskningsopphold som gjesteforsker ved universitet i York (England). Et tilsvarende hadde hun ved universitetet i Melbourne (Australia) fra 2006 til 2007.

Mye ressurser, lita gruppe

Hele tida har det altså vært de tyngste rusmiddelbrukerne hun har forska på, og hun observerer at det er en stor vilje i samfunnet både blant politikere og folk flest, til å hjelpe denne marginaliserte gruppa. Men denne gruppa er relativt liten, kanskje teller den 15-20 000 personer, mens antallet brukere av illegale rusmidler kanskje teller 200 000. Og de som lever i faresonen er enda mange flere. Hvordan dette skal håndteres blir ei stor utfordring og ei vanskelig avveining, mener hun.

– Jeg mener ikke å sette grupper opp mot hverandre, men det må mer ressurser til tidlig intervensjon, til barn av rusmiddelavhengige og andre barn i faresonen. Ansatte i barnehager, skoler og barnevern må bli satt bedre i stand til å se og hjelpe dem som trenger det.

Mandatet i den nye rusreformen omtaler som sagt bare de rusavhengige, ikke alle de andre. Det bekymrer Anne Line Bretteville-Jensen.

Promenaden AS

Promenaden AS ble etablert i 1909 og drev restaurant i Kirkegaten 20 i Stavanger.

Restaurantdriften opphørte i åttiårene, men selskapet fortsatte virksomheten som eiendomsselskap.

Promenaden AS eier tre forretningsbygg i Stavanger sentrum. Disse leies ut til butikker og kontorer.

En betydelig andel av overskuddet deles årlig ut til organisasjoner og institusjoner som arbeider mot rus, særlig blant ungdom.

Selskapet har gitt ut flere bøker om avholdsbevegelsens virksomhet i Stavanger.

Selskapets medarbeidere i restaurantlokalet tidlig på nittenhundretallet

SULTNE PÅ INFO OM CANNABIS

AV SIDSEL SKOTLAND

- Vi har ikke brydd oss nok om cannabis!

Bekjennelsen kom fra Helsedirektoratets Øyvind Giæver på lanseringsseminaret av "Cannabisboka" i august, et seminar som tiltrakk seg flere folk enn Litteraturhuset kunne svelge.

Jørgen Bramness og Anne Lise Bretteville-Jensen er redaktører for den nye boken.

At folk er sultne på kunnskap om cannabis er det ingen tvil om. Ett kvarter før lanseringsseminaret av "Cannabisboka" starta var det så stappfullt i Wergelandssalen på Litteraturhuset i Oslo at folk nesten hang i veggene. Salen tar max 200 personer, 150 personer måtte henvises oppover i bygget for å overvære evenementet på storskjerm i en annen sal og på Youtube hadde seminaret 1700 visninger. Seminaret var i regi av Folkehelseinstituttet.

Nyttig for direktoratet

I boka blir vi blant mye annet presentert for hvordan offentlighetens syn og den norske cannabisdebatten har endra seg

de siste femti åra, for utviklinga innen lovgiving, rettspraksis og straff og for internasjonal cannabispolitikk. Vi får vite om de akutte virkningene av bruk, skader man kan pådra seg, om behandling ved skadelig bruk og avhengighet, om cannabis som medisin, om endringer i cannabismarkedet og om de ulike produktene som etter hvert utgjør en stor industri. Og om hvordan cannabisbruk blir attraktivt og akseptabelt.

Forfatterens ønske er at boka skal bidra til en opplyst debatt, og Øyvind Giæver kunne fortelle at den vil være basis-kilden i arbeidet med "å sikre oppdatert og styrket kommunikasjon om cannabis og stoffets skadevirkninger" – et oppdrag direktoratet fikk fra Helse- og omsorgsdepartementet tidligere i år. Anne Line Bretteville-Jensen og Jørgen Bramness er redaktører for boka som utover de to har 14 bidragsyttere som hver belyser cannabis fra sine fagfelt.

Store endringer

Mye har skjedd i cannabisdebatten i Norge de siste 50 åra – fra helsedirektør Karl Evang på 70-tallet utnevte cannabis som hovedmotstanderen i kampen mot narkotika, til i dag der KrFU er det eneste ungdomspartiet som fortsatt støtter forbudslinja, og hvor regjeringa har beslutta en ny rusreform der ansvaret for reaksjoner på bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk overføres fra justissektoren til helse-tjenesten, påpeker sosiolog Øystein Skjælaaen. Men enda mer har skjedd i verden. Psykolog og epidemiolog Jasmina Burdzovic Andreas kan fortelle at hva som skjer i USA har stor innflytelse på det som skjer i Norge og ellers i Europa. I USA tillater nå ti stater besittelse, bruk, produksjon og salg for

voksne over 21 år – likevel er cannabis forbudt på føderalt nivå. I Canada derimot ble cannabis legaliserte på føderalt nivå i 2018, mens de enkelte provinsene lager egne regler, og mange er strengere enn den føderale loven. Over hele Canada er for øvrig de nye cannabisproduktene fortsatt forbudt.

Videre har rundt en tredel av EU-landa, enten ved lov, regulering eller praksis avkriminalisert besittelse av mindre kvanta cannabis til eget bruk. Ingen europeiske land har legalisert.

Sterkere cannabis

Samtidig med den stadig større aksepten av dette stoffet har stoffet endra seg, forteller lege og spesialist i klinisk farmakologi Lilliana Bachs. I løpet av de siste åra har innholdet av THC i både hasj og marihuana økt, mens innholdet av CBD har blitt lavere – THC er stoffet som gir rusvirkning, mens CBD demper flere av de uønskede effektene av cannabis som økt hjerterate, angst, hukommelsesproblemer og psykotiske symptomer. Inntaksmåtene er vesentlig for hvilken dose du får. Ved røyking er dosen lett å kontrollere styrke og virkning fordi effekten oppstår mens du røyker. Spiser eller drikker du produkter tilsatt cannabis er derimot virkningen vanskeligere fordi den kommer lenge etter inntak. Dosen er samtidig også vanskelig å beregne.

Hvor farlig alt dette er er fortsatt ikke avklart, men Bachs advarer sterkt mot i allefall ett produkt: Godteriene med THC. Hos barn kan disse produktene gi livstruende forgiftning.

OLJEFONDETS ALKOHOL-PROBLEM

AV NILS JOHAN SVALASTOG GARNES

Kampanja Oljefondets alkoholproblem vart lansera på landsmøtet vårt på Åsane i mai i år. Kampanja syner statsminister Erna Solberg og finansminister Siv Jensen måla i stort format på veggar i Uganda, der Erna blant anna seier "When you drink more, I earn more".

Samarbeid med FORUT og Juvente

Kampanja er eit samarbeid mellom IOGT og Juvente og bistandsorganisasjonen vår FORUT, i tillegg til Blå Kors. Det me ynskjer med kampanja er å informere om at alkohol er eit hinder for å nå FN's bærekraftsmål, og som ein konsekvens av dette må Noreg slutte å ha investeringar i alkoholindustrien frå Statens Pensjonsfond Utland (oljefondet).

I dag har Noreg om lag 90 milliarder kroner investert i alkoholindustrien. Til samanlikning er eit norsk bistandsbudsjett på om lag 30 milliarder kroner, noko som betyr at me har tre årlege bistandsbudsjett investert i ein industri som jobbar mot oss sjølv og bærekraftsmåla.

Jobber politisk

I tillegg til å spreie informasjon vil me også jobbe politisk, med mål om at investeringar i alkoholindustrien tar slutt. Etikkrådet, som er eit råd sett ned for å vurdere om investeringene frå Statens Pensjonsfond Utland følger deira egne etiske retningslinjer, har i år ei utredning av sitt arbeid. Her vil me sjølv sagt spele inn at investeringene i alkoholindustrien er etisk uansvarleg, og bør derfor ta slutt.

Sammen med **FORUT, Juvente** og **Blå kors** har vi startet arbeidet med å få investeringer i alkoholindustrien ut av Oljefondet.

På kampanjesida vår kan du lesa meir om kampanja og finne ein rapport som også vart lansera i mai. Rapporten heiter Global Health and Alcohol, og tar for seg alkohol og global helse og bærekraftsmåla. I løpet av hausten kjem det også ein rapport til, som handlar om kvinner og barns rettigheter og korleis alkohol spelar inn negativt på desse. Sjå meir på nettsida www.oljefondetsalkoholproblem.no

160 000 personer sett kampanjefilm

Sidan kampanjestarten på Åsane har snart 160 000 personar sett kampanjefilmen på Facebook, der den har skapt engasjement ved å bli delt og kommentert og spreidd rundt.

Prosjektleder for kampanjen, Nils Johan Svalastog Garnes takker alle som har bidratt så langt. - Me har også vore aktive i media med blant anna ein kronikk i Dagbladet, forteller han, - hatt leserinnlegg lokalt i høve FN si generalforsamling, samt vist oss fram på Arendalsuka.

For dykk som ikkje har likt sida vår på Facebook endå: gå inn å lik oss der og følg med framover!

Rektor **Bjørn Berentsen** på Åsane folkehøgskole gleder seg til ny skole står klar om et års tid.

På Åsane folkehøgskole er det stor aktivitet. I tillegg til å ha starta et nytt skoleår med full skole og 106 elever, så er de godt i gang med en etterlengtet rehabilitering.

Gave fra Folkets Vel i Bergen

Takket være en stor gave fra Losje Folkets Vel i Bergen og stor velvilje fra IOGTs sentralstyre, er vi nå i gang med en omfattende rehabilitering av IOGTs folkehøgskole, forteller rektor ved skolen, Bjørn Berentsen. - Skolens elevtall skal økes med 20 plasser i løpet av de to neste skoleårene slik at vi da kan ha inntil 128 elever på hovedkurset. Mellombygget vårt er revet, og det graves og sprenges i området mellom bygningene og bak skolen for å gi plass til nytt auditorium/samlingssal og andre fasiliteter. Det nye auditoriet og ny elevstue vil ligge mellom under-

visningsbygget og bygget med gymsal, kjøkken og fellesområder. I kjelleren vil vi etter hvert få lydstudio, tekniske rom og diverse gruppe- og oppbevaringsrom. Det gamle auditoriet skal bli teatersal og er allerede endret ved at vinduer er fjernet og murt igjen.

De gamle bygningene blir også rehabilitert. Her skal det skiftes en rekke vinduer, overflater skal pusses opp og heiser satt inn for å gjøre skolen tilgjengelig for rullestolbrukere og andre som sliter med å gå i trapper. På taket på undervisningsbygget kommer det nytt teknisk rom for et sårt etterlengtet ventilasjonsanlegg, den slags var ikke påbudt da skolen ble bygget i 1966.

Et annerledes år

For årets elevkull blir det et annerledes år, men Berentsen tror det skal gå bra. - Vi vil markere flere av milepælene underveis i form av en liten fest, sier han. - Ønsket er at markeringene, sammen med gleden over å ta i bruk nye lokaler, kan motivere oss til å "stå i det".

STOR BYGGE- AKTIVITET PÅ ÅSANE FOLKEHØGSKOLE

Før skolestart fikk skolen to nye klasserom i form av et brakkebygg. I første omgang har Latin-Amerikalinja og Global solidaritet undervisning i brakkebygget, mens Design og arkitektur har flyttet ned i peisestua under internat 6. Teater og impro veksler mellom å jobbe i gymsalen og i stua i leiligheten på internat 1. Når første etasje i undervisningsbygget er ferdig i november, flytter disse klassene inn i nyoppussa og delikate klasserom, og Skriveverksted og de to klassene på Spillprogrammering flytter ut slik at rehabiliteringsarbeidet kan fortsette i andre etasje.

Ferdig i mars

Planen er at både undervisningsbygg og auditorium skal være ferdig i mars, mens rehabiliteringen av skolens stor-kjøkken vil settes i gang når skoleåret avsluttes i midten av mai.

- Det er spennende å følge arbeidet og endringene rundt oss, og vi ser alle frem til en ny skole, avslutter Berentsen.

I 66 av sine 80 år har politikaren og ingeniøren Gunnar Breimo vore medlem av IOGT sin Losje Skjærgaarden. - Å vere medlem av ein ruspolitisk organisasjon er meningsfullt, seier han. (Foto: Hjordis Almélid Vikenes)

Ingeniør **Gunnar Breimo** (80) har vore både ordførar og stortingsrepresentant. Han er avhaldsmann og har berre fått respekt for det.

- INNANFOR SKJÆRGARDEN ER DU TRYGG!

AV HJØRDIS ALMÉLID VIKENES, INFOMEDARBEIDAR I IOGT REGION MIDT-NORGE

- Foreldra mine var avhaldsfolk. Faren min døde då eg var 12 år, og den gongen budde vi på ein gard på Breimo. Mora mi sat att med fire born og såg seg nødt til å selgje garden og flytte til Sandnessjøen. Her dreiv ho og sydde for folk. På den måten klarte ho å holde den lille familien samla. Då eg var 14 år, byrja eg i IOGT sin Losje Skjærgaarden i Sandnessjøen, og sidan har eg vore medlem der, fortel Breimo.

- For meg er det heilt uproblematisk å ikkje drikke alkohol. Når eg har hatt det artig, så veit eg i ettertid at eg har hatt det artig.

IOGT på Stortinget

På Stortinget var det ei IOGTgruppe der avhaldsfolk kunne møtast, og der vart arbeidartimannen med. Han var to periodar på Stortinget, altså i åtte år, og han har også vore ordførar i Alstahaug kommune frå 1984-1993.

- Opp gjennom åra har eg hatt ulike verv i IOGT. No er eg med i styret for Losje Skjærgaarden. Losjehuset i Sandnessjøen vart bomba under krigen, og så bygd opp att etter krigen. Vi i IOGT selde huset for ei tid attende, og fekk ei ordning med at vi har eit møte-lokale og lagerlokale, og det er det vi treng nett no.

- Viss du skal skildre IOGT som organisasjon med nokre stikkord, kva for ord ville du ha valt då?

- *Då ville eg ha sagt internasjonal solidaritet, openheit, at alle kan bli med og haldningsskapande arbeid.*

Får ryggdekning

Han meiner at det beste med å vere med i ein ruspolitisk organisasjon som IOGT, er at det er meningsfullt og at det gjev deg ryggdekning for det synet ein sjølv har når det gjeld rusbruk.

- Eg har etter kvart sett kor lett det er å trakke feil på rusfeltet. Difor vil eg vere med å arbeide førebyggjande slik at etterkommarane mine og andre skal ha gode rusfrie tilbod og tilhøve.

- Kva er etter di meining ein god ruspolitikk?

- *Det er ein restriktiv politikk når det gjeld skjenking på utestadar. Liberaliseringa av alkohollova var ikkje nødvendig. Kvifor skal ein drikke alkohol på flyet? Det er viktig å markere at alkohol ikkje høyrer til over alt og i alle samanhengar, sjølv om det er tillatt å drikke alkohol også i Norge, sier Breimo.*

Sidan han både er politikar og organisasjonsmenneske, kan det vere at han møter seg sjølv i døra nokre gongar.

- Det har gått bra å møte seg sjølv i døra, det viktige er at du kjenner deg sjølv igjen når det skjer, meiner han.

Fleksibel-prinsippet

Elles er han for fleksibel-prinsippet: - Eg som aldri har tatt ein dram i heile mitt liv, aksepterer at andre kan gjere det. Vi må alle gjere våre eigne val.

- Kva som er favoritt-drikken din?

- *Det er ananasjus.*

- Har du vore på landsmøte i IOGT?

- *Eg har enno ikkje delteke på eit landsmøte i IOGT, men det burde eg ha gjort. Eit landsmøte er inspirerende, i alle fall er det slik i Arbeidarpartiet, der kjem vi oppglodde og engasjerte att frå storsamlingane.*

- Når det elles gjeld dette med Losje Skjærgaarden, så har det eit fantastisk flott symbolsk namn: Kjem du deg innanfor skjærgarden når du er ute med båten, er du trygg. I Losje Skjærgaarden har vi plass til mange fleire medlemmer, det er berre å ta kontakt med meg, understrekar Gunnar Breimo.

- DEI FRIVILLIGE SITT ARBEID PÅ RUS- FELTET ER VIKTIG

- Førebyggjande arbeid på rusfeltet fungerer best når haldningsskapande arbeid og reguleringsarbeid går hand i hand.

TEKST: HJØRDIS ALMELID VIKENES

- Det blir viktig å jobbe for ein framleis streng alkohol- og ruspolitikk nasjonalt. Det er også avgjerande at dei frivillige organisasjonane fortset å følgje med på kva kommunestyra rundt om i landet føretek seg, seier barne- og familieminister Kjell Ingolf Ropstad. (Foto: Astrid Waller)

Støtter Hvit jul

- Frå styresmaktene si side vert det gjort mykje haldnings- skapande arbeid, men det er først og fremst reguleringane som er vårt sterkaste verkemiddel. Då er vi avhengige av dei frivillige organisasjonene sitt haldningsskapande arbeid for å skape aksept for reguleringa i befolkninga, seier barne- og familieminister Kjell Ingolf Ropstad.

Ropstad var ein av ambassadørene for kampanjen i fjor. - Sjølv drikk eg ikkje alkohol verken til jul eller elles, seier han, så da er det no lett å signere, men eg vil gjerne få oppmuntre alle småbarnsforeldre til å velge anna drikke når barna er tilstade.

- IOGT har mellom anna fokus på Kvit jul, der mange signerer på at dei vil vere rusfrie saman med barn og unge i jula. Kva trur du eit slikt fokus på gode og rusfrie juledagar har å seie for born og unge?

- Veldig mykje. At frivillige organisasjonar jobbar med bevisstgjerung er utruleg viktig. Frå politisk hald arbeider vi med streng alkoholpolitikk og avgrensing til alkohol, men haldningar er minst like viktig!

Må tørre å blande oss litt meir

- Når IOGT har stått på standar rundt om, har fleire av dei som har vore inno standane sagt at dette med å fylle feriedagane med gode opplevingar ikkje minst kan verte utfordra når familiar eller barn og vaksne reiser til utlandet der alkohol gjerne er inkludert i prisen ein betalar. Korleis kan reiseselskap, turoperatørar, frivillige lag og organisasjonar og statlege organ samarbeide på "reisefeltet" for at fleire kan få betre sommardagar i utlandet?

- Informasjon er heilt avgjerande. Mange trur framleis at barna ikkje merkar at foreldra har drukke før ein er veldig berusa. Om alle visste kor lite som skal til før barna føler seg utrygge, trur eg fleire ville valt bort det siste glasset. Ingen foreldre ønsker egentlig å sette barna sine i ein slik situasjon, og alle ønsker at ferien skal vere ei positiv oppleving for heile familien. Eg trur også at vi må tørre å blande oss litt meir. Det er faktisk lov å seie ifrå når ein er på ferie saman med venner og kjente som drikk for mykje saman med barna. Det er vaksne sitt ansvar å seie ifrå, ikkje barnas.

- Næringa må også ta eit ansvar, sier Ropstad. - Eg vil rose SAS som har valt å avgrense talet på einingar alkohol som er inkludert i billetter til destinasjonar der mange familiar reiser på ferie. Det beste hadde no vore om dei valte å halde slike flyturar heilt rusfrie, men dette er mykje betre enn ingenting! Her har SAS vist at det er mogleg å ta grep – eit eksempel til etterfølging for andre.

Avheng av dei frivillige organisasjonane

- Synest du at frivillige lag og organisasjonar som arbeider med haldningsskapande arbeid følgjer med i tida og brukar moderne kommunikasjonsmåtar for å nå ut med budskapet sin?

- Ja. Eg synes for eksempel at dei små videosnuttane som organisasjonen "av-og-til" har brukt dei seinare åra har vore veldig gode!

- Korleis tenkjer barne- og familieministeren at frivillige lag og organisasjonar kan samhandle med statlege organ når det gjeld førebyggjande arbeid på rusfeltet?

- Førebyggjande arbeid på rusfeltet fungerer best når haldningsskapande arbeid og reguleringsarbeid går hand i hand. Frå styresmaktene si side vert det gjort mykje haldningsarbeid, men det er no først og fremst reguleringane som er vårt sterkaste verkemiddel. Då er vi avhengige av dei frivillige organisasjonane sitt haldningsarbeid for å skape aksept for reguleringa i befolkninga.

- Har elles barne- og familieministeren nokre gode tips til kva IOGT eller andre ruspolitiske organisasjonar kan arbeide med framover?

- Eg opplever at trykket for liberalisering av ruspolitikken er aukande. KrF har fått gjennomslag for at det ikkje blir nokon liberalisering av alkoholpolitikken så lenge vi sit i regjering, men desse grensene blir stadig utfordra. Det blir viktig å jobbe for ein framleis streng alkohol- og ruspolitikk nasjonalt. Det er også avgjerande at dei frivillige organisasjonane fortset å følgje med på kva kommunestyra rundt om i landet føretek seg, for eksempel når det kjem til skjenkeløyvingar. Næringa har alltid ei sterk stemme, barna og andre sårbare treng også nokon som taler deira sak. Det meiner eg organisasjonane er i ein unik posisjon til å gjere!

Ørnulf Thorbjørnsen ble //
valgt til ny leder på
landsmøtet i sommer.

- ENDRINGENE SOM HAR SKJEDD GJØR DET SPENNENDE Å GÅ PÅ SOM LEDER

- IOGT må være politiske, sier nyvalgt leder i IOGT, **Ørnulf Thorbjørnsen**.

- Vi må ikke forbli i den personlige sfæren.

AV JAN TORE EVENSEN

IOGT var sterke i Østfold på 50- og 60-tallet. På IOGTs østlandske barneleir var det fort en 400 – 500 unger som løp rundt. - Mora mi syntes det ikke var noe stas å gå et sted hvis det ikke var noen agenda, forteller Ørnulf Thorbjørnsen. - Og i min barndom i Fredrikstad opplevde jeg nok at jeg hadde mer familie innad i IOGT enn jeg hadde tanter og onkler som var i slekt med meg. Det var slik verden skulle være. Hele familien var aktive i IOGT-arbeidet.

IOGTs visjon et levende budskap

Slik fikk han IOGT og IOGT-budskapet inn med morsmelka. Fortsatt er det verdien han fikk inn den gangen som

er det som driver han. - Jeg føler et reelt ansvar når det gjelder rus som en destruktiv kraft i menneskers liv. For de fleste er det ikke slik, men vi vet at det er sånn for mange. Derfor blir IOGT sin visjon om at vi skal jobbe for at mennesker får leve frie og meningsfylte liv uten at alkohol og andre rusmidler hindrer dette, et levende budskap. Det er drivkraften.

Selv om han etter ungdomstiden var borte fra IOGT i mange år, og i ettertid også ser at det på mange måter var et litt lukket miljø, ser han mange kvaliteter i det arbeidet som ble drevet. - Det finnes noen ildsjeler i denne organisasjonen. En av dem var John Nilsen i Fredrikstad som var leder for barneverksamheten der. Han var ikke bare en ildsjel, han var en stor glo som ikke lot seg slukke. Det er mange slike rundt om i landet. De stiller opp hver tirsdag fra halv seks til halv syv, har møter og sørger for at alt går rett for seg. Vi skylder dem en stor takk, selv om det sikkert er mange som ikke har fått det.

Mistet interessen for IOGT

- Jeg har bestandig vært avholdsmann, forteller Thorbjørnsen, det synes jeg ikke har vært noe vanskelig selv om jeg sikkert også har fått de samme

spørsmålene som alle andre om hvorfor. Men etter hvert så mistet jeg noe av interessen for IOGT.

Han var organisasjonssekretær i organisasjonen midt på 80-tallet og oppfattet arbeidet som ganske innadvendt. - Det var meg og en kontorassistent i en deltidsstilling. I dag sitter vi med en helt annen type virksomhet gjennom aktiviteter som Sterk&klar, Hvit Jul og Sammen som har blitt bærende deler av virksomheten. Samtidig mener han at vi markerer oss bedre utad. - Det er viktig at vi ikke bare holder oss i den personlige sfæren, men at vi er politiske. På 80-tallet var bøkene til Hans Olav Fekjær viktige for endringene som skjedde. At vi kunne vise til forskning som bekreftet mye av det vi alltid har sagt. Det la også grunnlaget for å være mer aktive politisk.

Spennende å bli leder nå

Dette er også grunnen til at han syntes det var spennende å ta vervet som leder nå som muligheten bød seg. - Jeg ser endringene som har skjedd siden sist jeg var engasjert. Organisasjonen er i forandring, og mange lokale avdelinger står i fare for å måtte legge ned. Samtidig har vi mange flere aktiviteter og vi har beveget oss innpå et nytt fagområde

med ANTA-kurs hvor vi jobber med rusavhengige. Det utfordrer også organisasjonen.

Han mener det ligger et stort potensial knyttet til å jobbe med ANTA på et lokalt nivå. - Det vi møter der er nettopp det som er særpreget ved organisasjonen - at vi har rusfrie miljøer og vi som er medlemmer har valgt å avstå fra rusbruk - blir det som skaper potensialet. I den sammenhengen så er medlemsorganisasjonen den største ressursen vi har ved at vi kan tilby et miljø til mennesker som trenger det.

Han er imidlertid usikker på om organisasjonen er parat til det. - Noen steder er vi klare, mens andre steder har vi for liten kapasitet. I Bodø hadde vi ANTA-kurs for noen uker siden, men vi er egentlig bare tre medlemmer som kan følge opp. Vi klarer å gjøre det, men det er fordi vi absolutt vil det. Mye handler om viljen her. Så her må vi nok på samme måte som vi gjør på andre områder støtte oss både på medlemmer og andre frivillige. Samtidig føler jeg at tiden er dyrebare for de menneskene som har fått se noen muligheter gjennom ANTA og IOGT. De må vi kunne følge opp i organisasjonen.

Flere spørsmål enn svar

Ørnulf ønsker at folk skal oppleve at han er åpen og hører på folk. - Jeg har ikke helt bastante synspunkter når det gjelder hvilken vei organisasjonen skal gå, men jeg er klar på at vi må velge en vei. Vi må peke ut en retning og følge den. Her er det nødvendig å bruke både hjerte og hjerne. Vi skal ha respekt for det som ligger av lokal virksomhet enten den er stor eller liten. Det er en viktig del av det vi driver med. Jeg tror fortsatt at medlemsorganisasjonen på en måte må være basis, selv om mange av de tingene som vi utretter kanskje ikke forutsetter det, men igjen er spørsmålet hva vi kan tilby de som kommer til oss. Når de lokale avdelingene etter hvert blir mindre og mindre - hva skal vi være da?

Han innrømmer at han nok har flere spørsmål enn svar foreløpig. - Siden jeg har vært borte en stund er det fortsatt mye jeg ikke vet, og jeg vil lytte mer og si mindre inntil jeg får en oversikt. Vi som sentralstyre har to mandat, det ene å iverksette den arbeidsplanen som er vedtatt på landsmøtet, den andre å ha blikket enda et stykke fremover.

Bekymret for cannabis-debatten

Han er bekymret for den liberaliseringsslinjen han ser særlig en del ungdomsorganisasjoner velge når det gjelder cannabis. - Jeg tror det er del av en mer generell liberaliseringside, sier han. - I min ungdomstid var 68-opprøret, nå fortsetter vi å frikoble oss mer på et individuelt nivå. Man kan sikkert analysere dette på ulike måter, men det er noe med at man går fra å være aktør i den politiske verden og til at det viktige er å være aktør i eget liv, og da blir ting privatisert på en ny måte. Vi har lagt opp politikken vår med utgangspunkt i solidaritet og det ansvaret vi har for hverandre. De politiske tiltakene er en viktig del av dette.

Samtidig er han glad for at den norske alkoholpolitikken har stor støtte i befolkningen. - Vi må ikke gå i fella bare å snakke om hjerneceller, å gjøre det til et privat helsevalg. Det vi vet om totalforbruk og alkoholforbruk er parallelt med hvordan vi bør tenke i cannabis-debatten.

- FOREBYGGENDE ARBEID EN HJERTESAK

Frankeh Yaya Colley er ny prosjektleder for Sterk&Klar Intro i høst. Jobben ser han som en måte å gi litt tilbake for det som andre har gitt han.

AV JAN TORE EVENSEN

Det går en rød tråd gjennom jobbene og sakene som Frankeh har vært engasjert i. – Forebyggende arbeid for barn og unge er nok en hjertesak for meg, sier han. – Jeg kjenner meg mye igjen i ungdommene som jeg har møtt både i mitt eget prosjekt BRAVE og som fengselsbetjent. Mange av de forteller om det å ikke ha foreldre som er like mye tilstede, og som kanskje ikke bestandig får tiden til å strekke til.

Foreldre trenger å vite at de er viktige

Dette er også grunnen til at han ser jobben i Sterk&Klar Intro som så viktig. – Foreldre, ikke minst minoritetsforeldre, trenger å få høre hvor viktige de er som forebyggere for sine ungdommer. Det er viktig at de er involvert i barnas liv og hverdag, og at de har faste grenser. Samtidig som vi sier – at de også har grenseløst med kjærlighet. Det er budskapet som vi går ut med når vi er ute på foredrag, enten dette er i introduksjonsprogrammet eller sammen med innvandrersamfunnsorganisasjoner.

Fikk motivasjonen han trengte av fotballtrener

For Frankeh var det en fotballtrener hjemme i Langesund som ble den som steppet inn og var den trygge voksne han trengte. – Han fulgte meg opp. Om jeg ikke hadde råd til å dra på fotballturneringer hjalp han meg med ekstra dugnader, vi kjørte rundt med telefonkataloger i Langesund. Jeg husker han sa til meg at hvis du vil Frankeh, så kan du leve av fotballen. Det var det jeg trengte for å finne motivasjonen, og ikke drive dank som jeg hadde gjort til da.

Til Langesund kom han da han var 11-12 år. Før det bodde han i Sverige, og før det igjen Gambia. – Jeg er litt internasjonal, sier han. – Bare tre land, men likevel. – Langesund er fin by å vokse opp i, særlig om sommeren. Det er ganske trist om vinteren.

En måte å gi tilbake på

Fotballkarrieren varte noen år, men inntrykket som fotballtreneren ga har gitt varige spor. Han ser at mange ungdommer ikke er like heldige som han var. – I fengselet hadde jeg ansvar for mange av de yngre innsatte, forteller han. – Det var veldig fint å følge med, være med veien videre til løslatelse og tilrettelegge for at de skulle få en god overgang til samfunnet igjen. I fengselet møtte han flere barndomsvenner.

– Da har jeg tenkt at det fort kunne vært meg om jeg ikke hadde vært så heldig å ha en voksen som så meg. Jeg ser at det blant de som soner er mye av det samme som går igjen – en ustabil barndom med få eller ingen trygge voksne tilstede. For meg er det jeg gjør nå en måte jeg kan gi litt tilbake. Vi snakker jo om at det krever en landsby å oppdra et barn. Da trenger vi flere trygge voksne i nabolaget, som han som så meg.

Startet eget prosjekt

Før han begynte i IOGT drev han sitt eget prosjekt – BRAVE. Det går også på å forebygge rus og kriminalitet blant ungdommer med minoritetsbakgrunn. Mye på Oslo øst, selv om det startet i Skien. – Også dette prosjektet handler om å gjøre noe med mangelen på gode rollemodeller. Det bygger igjen på de sosiale forholdene som de lever i. Mange av ungdommene vil hevde seg fordi de ikke har nok penger hjemme. Det blir tydelig for dem med en gang de kommer ut av døra hjemme at de ikke har det som kreves for å lykkes. Måten de da hevder seg på er å vise masse maskulinitet, være tøffe eller tjene penger for å kjøpe dyre merkevarer som de kan hevde seg med.

– Jeg fikk en grunderpris for ideene jeg hadde og fikk derfor mulighet til å utvikle prosjektet her i Oslo, forteller han.

Ungdommene har mer innsyn

Situasjonen i mange innvandrersamfunner er at ungdommene har mer innsyn i det norske samfunnet og hvordan det er bygget opp enn foreldrene. Det fører til at foreldrene trekker seg tilbake. Når foreldrene forsøker å stramme inn hender det at de blir truet med barnevernet av sine barn. – Man skulle nesten tro at alle som kommer til Norge får et sånn kjapp-kurs fra de som alt er her – Pass deg for barnevernet! De tar barnet ditt. Og dette vet jo barna også, så hvis de truer med det så vil foreldrene bli redde og ikke sette de grensene som de bør. Det er veldig synd.

Fått tilbakemeldinger

– Den kunnskapen som vi formidler i Sterk&Klar Intro er derfor viktig, mener Frankeh. Han har nå vært to måneder i jobben som prosjektleder, og har alt vært ute og holdt noen foredrag. – Jeg fikk noen tilbakemeldinger fra venner når jeg begynte, forteller han med et smil. – Om at jeg nå er blitt en sånn som preker avhold. Jeg er veldig for å gjøre noe med alkoholkulturen, og vennene mine legger fort til at de er veldig glade for at noen er ute og jobber forebyggende.

– Har du selv følt på drikkepress?

– Ja, det har jeg hele tiden, sier han. – Både blant venner og der jeg har jobbet før. Lønningspils, blitt bedt på turer, jobbtuer der det er alkohol med i bildet og hvis du ikke drikker så får du jo spørsmål. Nå kan jo jeg si at jeg er muslim og at det er derfor. Selv om jeg ikke praktiserer det så har det vært det enkleste for meg å si. Egentlig vil jeg bare ikke bruke alkohol, men har ikke behov for å diskutere det bestandig.

IOGT har han fått et godt inntrykk av. – Organisasjonen er større enn det jeg trodde. For meg har det vært en øyeåpner å bli ansatt her. – Dette er en organisasjon med muligheter til å påvirke og med mange spennende aktiviteter.

Oppstart på Åsane Folkehøgskole

En søndag i slutten av august strømmer 106 unge mennesker til Hylkje i Bergen. De ni neste månedene av deres liv skal Åsane Folkehøgskole være deres hjem, og denne ettermiddagen treffer de hverandre for aller første gang. Hvordan oppleves de første ukene i en så ny og annerledes tilværelse?

Emily Hammer (19) var en av de 106. Her er hennes tanker etter tre uker som elev på Åsane Folkehøgskole, kull 2019/2020.

BORTLENGSEL OG HVETEBRØDSDAGER

Det er vanskelig å forstå konseptet uendelighet.

Hvordan noe kan strekke seg lenger og lenger, uten å noensinne ta slutt. Uten et punktum. Like vanskelig er konseptet ingenting.

Det at noe ikke eksisterer. Et stort svart hull. Helt tomt.

Livet etter videregående virket for meg som en blanding av disse to konseptene – jeg hadde uendelig med muligheter, og ingen anelse om hva det var jeg ville gjøre med livet mitt.

AV EMILY HAMMER

Nye elever på Åsane //
Fhs på tur til Shetland

Jeg har tilbragt mesteparten av livet mitt i en ganske liten del av Østlandet, og da videregående var ferdig, hadde jeg fått nok. Jeg hadde bortlengsel. Det klødde i kroppen etter nye omgivelser, nye impulser, møter med nye mennesker og nye opplevelser. Hjemme var for lite og verden var ennå litt for stor. Folkehøgskole ble den gyldne middelvei mellom uendelig og ingenting, og i slutten av august pakket jeg derfor kofferten og kjørte over Hardangervidda mot Åsane folkehøgskole.

Spent og nervøs

Jeg var veldig spent og ganske nervøs i et par uker før jeg skulle begynne. Nervøs på en veldig rolig og avslappet måte. Det var skummelt, men jeg visste at det var her jeg skulle være. Jeg var nervøs også da jeg ankom skolen. Telte skrittene mine fra hovedbygget og inn til internatet. Plutselig sto jeg inne på det tomme rommet som lå der og ventet på meg og alle tingene mine, med de bare veggene som ventet på bildene mine. Plutselig sto jeg der og innså at det var her jeg nå skulle bo – noe som var både rart og godt.

I løpet av den første timen forsvant nervøsiteten helt uten at jeg merket det. Den ble erstattet av hundre nye navn og hundre nye ansikter. Og det var ikke bare å huske navnene eller ansiktene, for de måtte også settes sammen. Til slutt ble det til at en hilste på samme person åtte ganger fordi ingen av oss husket at vi hadde hilst før, og da kan man like så godt hilse igjen. Etter en heftig sirkeltrening for hukommelsen og en myriade av nye inntrykk, sendte jeg oppdatering hjem; "Jeg er supersliten, men veldig positiv:) dette kan jo faktisk bli litt sånn ok".

Selv det litt slitsomme ble gøy

På dag to satt vi og så på solnedgangen foran bålet på stranda, og jeg skjønte ganske fort at året kom til å bli mer enn "litt sånn ok". Alt var så nytt og spennende – til og med den aller første turen på butikken for å kjøpe tannkrem. Selv det som var litt slitsomt var også veldig gøy, som fjellturen opp på Vetten. Det var passe krevende å være fjellgeit i solsteiken, men å bade i utsikten på toppen og i sjøen etter at vi hadde kommet ned vasket bort all stølheten i alle ledd.

Etter den første uka var gnagsårene jeg fikk etter de helt nye fjellskoene mine det eneste jeg hadde hatt av negative opplevelser. Den første uken på folkehøgskolen var hvetebrødsdager. En unntakstilstand der absolutt alt var vakkert, fri for skjønnhetsfeil og irritasjonsmomenter. Til og med været spilte på lag, og de første dagen var ukarakteristisk varme og solfylte. Vi lever i en boble – en verden som begynner på plenen utenfor internatet, strekker seg over parkeringsplassen, opp til klasserommet, og ender i matsalen. I bobla lever vi etter en egen klokke der dagene både er veldig lange og innholdsrike, og går ekstremt fort. På bare tre uker har jeg vært to ganger på Ikea, sittet rundt bålet på stranda i solnedgangen, gått på topptur opp på Vetten, hatt yogatimer, spilt utallige runder med spill, kveldsbadet og reist i et hundre år gammel seilskip 495 nautiske mil over Nordsjøen til Shetland. Øyeblikkene overlapper hverandre slik at tiden mister betydning, og dagene måles i hendelser og opplevelser heller enn i klokkeslett. Jeg sliter litt med å forstå at jeg for bare én måned siden ikke ante at alle menneskene jeg nå er med 24 timer i døgnet eksisterte.

Lever i en boble

Så langt er mitt inntrykk av livet på Åsane preget av både ro, fart og spenning. Vi lever som hybrider av pensjonister og barn på SFO (på aller beste måte) i en slags Kardemommeby utenfor Bergen sentrum.

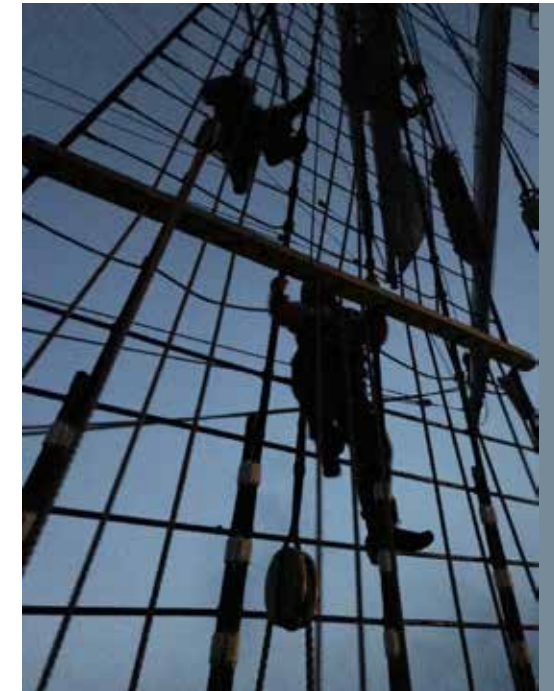
"Her i Kardemomme er det veldig godt å bo. Alle har det deilig, for her tar vi det med ro. Og bakern baker kaker, og skomakern lager sko. Og alle spiser middag klokka to."

Det er tidlige middager, kabal og strikking, men også fritidsaktiviteter, sang og dans. Dagene durer og går i en harmonisk herlighet, og jeg gleder meg til fortsettelsen av tilværelsen her i Kardemomme. I bobla. Et eget lite univers som i likhet med det større universet bare fortsetter å ekspandere ut i det uendelige, der det avdekker skjulte skatter, rare steder, ny kunnskap og så utrolig mye mer. Et ekspanderende sted helt perfekt for min bortlengsel.

PÅ TOKT MED ÅSANE FOLKEHØGSKOLE

I september i år var 107 nye elever ved Åsane folkehøgskole på seilas til Shetland med Statsraad Lehmkühl.

AV MAJA KROGAGER DOLVA, CHAN ALEXANDRA MELBYE, MINA PIASDATTER WALDERHAUG OG KNUT ISDAL LINDSTRØM.
FOTO: MAJA KROGAGER DOLVA OG CHAN ALEXANDRA MELBYE

På turen bor og jobber lærere og elever tett sammen i fem dager - man finner ut av hvor langt man kan strekke grensene sine, og det kan hende at man overrasker seg selv ved å gjøre ting man ikke trodde var mulig. Elevene på forfatterlinjen Skriveverkstedet førte logg underveis på turen. Dette var en sanselig og hvor vi hadde fokus på de forskjellige sansene og hvordan man tar dem i bruk i beskrivende tekster. Her følger utdrag fra tre av disse loggene.

Dag 1, mandag 09/09

16.43

"Luften smaker som luft"

16.49

Et mordvåpen: nub. Tung metallsynder som blir brukt til å feste tau. Ujevn balanse.

17.20

Overtru: på sjøen sier man ikke hest men snarere "oppla-dyr" eller "moped". "I gamle dager hadde de hester på båten, og de var de første som falt av eller noe slikt. Så det brakte ulykke," sier matrosen Oskar mens han ser usikker ut.

19.09

Er på bøyevakt. Ingen daue i vannet ennå. Mye bølgeskulp og gjenskinn som skaper lett bekymring. Så et rødt lys. Ikke et menneske å se.

20.34

Sola har gått ned bak noen gyldne skyer.

De fjerne fjell blir omgjort til røyk av skyggene.

Når var det jeg skulle ta meg en tur til Kina igjen?

Dag 3, onsdag 11/09

04.00

Skuta krenger dypt mot vannoverflaten, og alt som hindrer oss fra å dras med i gravitasjonens favntak er tauet vi klamrer oss til. Med hver bølge heller skipet så dypt mot vannoverflaten at vi er redd den ikke vil stige igjen. Bølgene skulper mot horisonten, og med hvert bølgeslag vannes skillet mellom hav og himmel ut. Stjernene plukkes ned av bølgenes glupske hender, som etterlater himmelen gold.

Nattehimmelen stjeles fra oss i det skipet krenger mot vannet, bare for å falle videre under overflaten. Havet sluker skipet, og alt som er på det. Vann er alt som er.

Druknet står vi der, og haler i tau. Selv nå, dypt under havet seiler skipet, med kun bølger i seilene. Med alle blikk vendt vestover vrir seilskuta seg unna Nordsjøens lange, kalde fingre, bare for å møte med mer av samme hav.

Tretti medseilere ser på klokka, selv

om vi alle vet at den går feil. Tiden skylles vekk med bølgene, og ingenting gir mening lenger.

Nå må jo vakten være over, tenker vi. To slag slås, det har gått en time.

Det er ikke mer kaffe.

Når var det jeg skulle være utkikk igjen?

"Hal i vei en sjanti, my dear Annie... så smått - kom opp."

Tau ligger strødd utover dekket, og spenner ben på oss. Alle skritt hørtes dempet ut, som om føttene lydene tilhørte passet seg for bølgene, som ikke var mer enn et par meter under dem. Fire slag, to timer.

Vi ser opp, og ser et glimt av himmelen. Et hull i skyene, med stjerner vi kan seile gjennom. Ett eneste bevis for at det finnes mer enn dette vannet som vi er i. Stjernene lyser mot oss som motgående båter på rolig sjø. Og selv om ildkulene er flere millioner lysår unna, kan vi føle deres svake varme smile ned på oss. Seks slag, tre timer.

Skipet krenger stadig mindre, og innen solas første stråler treffer seilene, seiler skipet stø gjennom vannet. Stjernene viker for sola, som lokker frem dagen med sitt varme lys. Vi står på utkikk og ser utover hori-

sonten. Et rødt lys blunker mot oss fra babord side, og ønsker oss velkommen til Shetland. Flere og flere klipper dukker frem fra bak skyene, og vi vet at Nordsjøen har gitt slipp på oss for dagen.

Åtte slag for fire timer, hvit vakt er over.

Kan vi gå og spise frokost nå?

Dag 4, torsdag 12/09

02.15

Halvvegs opp i riggen kunne ein skimte ein kropp. Det var ei jente med høgdeskrekk. Ei som vart svimmel av å gå i høgheila sko, og av å stå i ei gardintrapp. Denne jenta skulle no klatre opp riggen på Statsraad Lehmkühl, for å berge segl. Ho skulle ut på råen, og henge over havet, nesten 30 meter rett til vers.

Kvifor? Kvifor?

Ut av komfortsona, ja. Face the fear, hadde ho tenkt trygt nede på dekk. Her oppe var ho overtydd om at ho måtte vere gal, som hadde meldt seg til å berge seglet. Lyset frå månen avslørte dei knyttta hendene hennar, knokane som nesten skar seg ut av huda. Kjevemuskelen stod i spenn. Det var ikkje plass til så mykje som ei

fjør mellom øvre og nedre tanngard. No var ho rett under plattformen, kva skulle ho gjere? Ho hadde ikkje turt å sjå verken opp eller ned, og ikkje fått med seg kva personen ovanfor hadde gjort for å kome seg opp på plattformen.

"Kva gjer eg no?" ropa ho med ei stemme som skalv.

Svaret kunne akkurat høyrast gjennom vinden: "Du må feste deg i det metalltauet, strekke armane og lene deg utover! Så drar du deg opp på plattformen!"

Lene seg utover? Det var det siste ho ville, ho som låg klistra til riggen. Vinden og bølgene hadde auka i styrke, og ho hadde nok med å klamre seg fast. Midt i alt dette meldte tvilen seg. Kva om ho hadde tatt selen på feil, og ho slett ikkje var sikra? Under seg høyrde ho irriterte rop om at ho måtte fortsette å klatre. Magen vendte seg idet ho måtte slippe den eine handa, for å feste seg. Det kom eit metallisk klips frå karabinkroken. Med mykje strev og skrekk, klarte ho å dra seg opp på plattformen.

Lina under føtene hennar var ein tanntråd. Ho bevegde seg no lenger ut på råen, hengande over havet. Ein

syrlig smak vella opp i munnen hennar, og det såg ut som ho prøvde å svelge unna noko. Plutseleg kjente ho motstand, ei napping mellom skulderblada. Selen hadde hekta seg fast i eit tau. Det drog henne utover og vekk frå råen. Til no hadde kroppen hennar vore heilt stiv. No vakna armar og bein til liv. Fingrane søkte desperat etter tauet som hang fast i selen. Rørslene vart villare. Eit rop om hjelp kunne høyrast heilt til Shetland, idet den eine foten sklei av lina.

Ei kjensle av å bli forlenga, deretter forkorta. Ei kjensle av å bli tyngre, for så å bli vektlaus. Ho var nede igjen på dekk. Aldri hadde ho truidd at ho skulle vere letta for å kjenne bølgenes som gynga skipet. Aldri, aldri, aldri igjen. Ho fann tryggleik i dette mantraet. Ei stund låg ho på rygg, medan brystet heva og senka seg langsamt. Det lukta regnkledde og bensin. Lyden av arbeidsbukser som gnissa mot kvarandre. Motorduren hadde vakna til live, no som dei fleste segla var bretta saman. Nokre elevar sang ein sjanti. Det var ein fredeleg augneblink. Alt ho ville var å finne seg knekkebrød og te i byssa. All farge forsvann frå ansiktet hennar då ei stemme brøla: "Dei som var oppe i riggen, vi må opp igjen og berge mersenen!"

DETTE HADDE JEG GODT AV!

Vi fanges alle av vår hverdag og alt den gir av opplevelser. Til vanlig er min hverdag fylt opp av inntrykk knyttet til omsorgssvikt og jævelskap.

Rettere sagt; jeg inviteres inn i livene til mennesker som har opplevd dette, og som kjemper sine kamper for å endre på dagens livssituasjon – som følge av sine oppvekstvilkår. Her får jeg en miks både av det vanlige liv "hvermannsens" har og det livet kun en liten prosentandel opplever.

Utrygghet og ensomhet

En uke tidligere i høst har jeg Veivalg-gruppe og mine faste samtaler i Ila fengsel og forvaringsanstalt, i tillegg Kafé Klar på Lillestrøm og noen lengre telefonsamtaler med tidligere ANTA-kursdeltagere. Mange av disse samtalen gjør at jeg får klump i halsen og kjenner på en enorm tristhet bare jeg tenker på dem. Igjennom alle år har jeg møtt på de største, tøffest, tatoverte muskelbuntene, som har hatt sine ting på hjertet de vil dele med meg. Det samme har aldrende pårørende, kvinner og menn, som har sett ut som små forskremte spurvunger og førstegangs fedre som sitter i fengsel. Felles for mange av disse har vært en grunnleggende utrygghet og ensomhet, hvordan det har påvirket deres valg helt fra de var bittesmå og deres hverdag i dag. Det har vært en god tykk rød tråd igjennom det hele som aldri har blitt brutt.

Møter slekta

Fredag, sen ettermiddag, etter jobben setter jeg nesa sørover med familien til mannen min som har kommet på ferie fra USA. Vi skal møte mange fra slekta deres. Både fra mors og fars siden. Fettere og kusiner kommer fra alle kanter. De fleste har jeg truffet mange ganger både i Amerika og Norge. Det er alltid hyggelig for alle er svært inkluderende og jeg har en god tone med hver og en jeg har snakket med – som de har med hverandre. Det snakkes om forfedre, tanter og onkler som ikke er her lenger. Nå har jeg vært så lenge i familien at noen av de nylig døde vet jeg også hvem var.

Kjærlig stemme og hjelpende hånd

Men det var de nyankommende til slekta som fanget min oppmerksomhet. De små som var alt fra 6 mnd. til 4 år. Det var gutten på fire som fikk meg til å tenke på menneskene jeg arbeider for til vanlig. Først og fremst la jeg merke til hvordan mormor og bestefar snakket sammen om den lille. Mor, deres datter, var i bryllup så guttungen skulle være der over natta og det var stort for alle tre. Besteforeldrene var begge involverte i både barnebarnets ve og vel på alle plan og måten den lille henvendte seg til dem begge på viste at der var det 100 % tillit.

AV RITA NILSEN,
FAGLIG LEDER REHABILITERING IOGT

I dette fikk jeg se hvordan barnet ble veiledet og trent med en kjærlig stemme og hjelpende hånd. Det var ord som skulle trenes på, grønnsaker som skulle kuttes med kniv og hender som skulle vaskes etter toalettbesøk. Mormor måtte også til tider stoppe gutten så han fikk seg en do-pause i leken. Jeg ble helt oppslukt i dette. Grenser ble satt med gode forklaringer til og blikket til småen viste at han lyttet.

Spørsmålet om hendene var vasket etter et do-besøk ble besvart på en litt unnvikende måte. Det var tydelig at den lille krabaten ikke hadde hatt tid til det, så det ble en ekstratur på toalettet igjen. Ikke alle ord var like lette å gjenta eller huske, så både barn og besteforeldre gjentok dem hver gang det var naturlig. Hvilken vei knivbladet skulle være og hvor store agurkbitene var ønskelig, ble også gjennomgått mer enn en gang. Vi alle kunne se hva mestringen gjorde med den lille krabaten. Da mor kom tidlig søndag hadde arvingen mye å fortelle og det var en tydelig stolt mor som fulgte med og kommenterte.

Godt å oppleve

Dette hadde jeg enormt godt av å oppleve. Det er viktig for meg å bli påminnet at de fleste barn i Norge og verden blir oppdratt på en god og omsorgsfull måte. De har foreldre som lærer opp sine barn til å møte de kravene ethvert voksende menneske blir stilt ovenfor i samfunnet. Alt av kunnskap og lærdommen kommer inn i små doser og med babysteg mestrer man litt mer for hver gang en øver.

Det er jo ikke en slik oppvekst jeg er vant til å høre om fra mange av de jeg arbeider for. Noen har måtte ta vare på yngre søsken fra de selv var 3-4 år gamle samtidig som de også skulle passe på at mor eller far ikke skader seg, eller at utenforstående skulle få vite hvordan det sto til i hjemmet. Som 8-9 åringer ble kroppene deres solgt eller de måtte selge narkotika for at mor eller far kunne få sin "friskemeldingsdose". Andre har stort sett vært redde av grunner ingen barn skulle ha.

Trøsta for mange av mine må være at alle har en mulighet til å få et liv med tilhørighet og trygghet – om man selv jobber for det. Det handler ikke om hvor gammel man er, men om man får den hjelpen man trenger.

FORBUDSTIDEN - BEDRE ENN SITT RYKTE?

I år er det 100 år siden det var en folkeavstemning i Norge. 6. oktober 1919 stemte 61,6 % for et alkoholforbud. **"Forbudstiden"** er en del av norsk historie som har mange myter knyttet til seg, og som mange har sterke meninger om. Det handler om smugling, om kriminalitet, om harde og sterke fronter.

AV JAN TORE EVENSEN

Brukes i legaliseringsdebatten

Forbudstiden brukes som et eksempel på hvor galt det kan gå og at forbud generelt ikke virker, ikke minst i debatten om legalisering av narkotika. Det påstås at forbudet først og fremst var resultatet av press fra en moralistisk avholdsbevegelse, at folk drakk som aldri før og at kriminaliteten blomstret som resultat av forbudet. Til slutt fikk folk nok og stemte forbudet ned, og forbudet ble erstattet av reguleringer og omsetning i ordnede former. Norsk alkoholpolitikk har vært vellykket siden den gangen, selv om mange av de som sier det faktisk ville vært mot den politikken som har blitt ført mesteparten av tiden.

Som i alle gode og troverdige historier finnes det noe sant i dette, men det er bare en del av historien og mye av det er faktisk helt feil også. Vi har sett på hva som egentlig skjedde.

1. Det er mange grunner til at forbudet kom da det kom. Den viktigste er 1. verdenskrig

Avholdsbevegelsen var sterk og voksende. IOGT hadde i 1919 65 967 medlemmer. I tillegg hadde barneavdelingen like mange medlemmer. Totalt hadde avholdsbevegelsen på denne tiden 257 000 medlemmer. Vel 10 prosent av befolkningen var medlemmer av en avholdsorganisasjon.

På midten av 1800-tallet hadde vi et enormt alkoholproblem i Norge. Det var et forbruk mye høyere enn i dag (rundt 12-14 liter), men med samme fyllekultur, uten dagens sikkerhetsnett og med stor fattigdom. De store sosiale problemene, at man faktisk kunne drikke bort hele lønna si samme dagen den ble utbetalt, forklarer reaksjonen som kom med avholdsbevegelsen.

En sterk avholdsbevegelse var også med på å legge grunnlaget for tanken om et forbud. Det opprinnelige forbudet, som kom i 1916, (det gjaldt skjenking og salg av brennevin og øl) kom ikke først og fremst som resultat av dette, men på bakgrunn av forsyningssituasjonen under krigen. Det var ikke det eneste som ble forbudt det året. Man hadde påbud på alt fra å bruke sammalt mel i brødet til forbud mot flere enn to teaterforestillinger i uka pga brenselmangel.

Det hadde vært en sterk økning i drukkenskapsforseelser i krigsårene, (arrestasjoner eller bøtelegging på grunn av offentlig beruselse) Et forbud mot produksjon og salg av norskprodusert øl og brennevin var alt vedtatt i 1914 for å sikre at korn og poteter ble spist, og ikke drukket. I mai 1917 vedtok regjeringen et ytterligere forbud mot å importere selv og skjenke drikke med mer enn 15 prosent alkohol.

Politi med beslag //

Sven Aarestad var imot // et nasjonalt forbud

Avholdsbevegelsen hadde et nasjonalt forbud som et endelig mål, men når det gjaldt et nasjonalt forbud på det tidspunktet var mange skeptiske. Avholdsbevegelsen sin tradisjonelle linje var å regulere omsetningen lokalt. Landet skulle tørrlegges, kommune for kommune, og det var avgjørende at man klarte å skape lokal opinion. Det ble kalt Aarestadlinja etter Svein Aarestad, leder for DNT (Det Norske Totalavholdsforbund) og Avholdsfolkets landsnemnd gjennom mange år.

Brennevinsloven av 1894 slo fast at all omsetning av brennevin skulle legges inn under lokale monopol – kalt brennevinslag – og at folket i lokale folkeavstemninger skulle avgjøre om de ønsket slike utsalg eller ikke. Det var en vellykket strategi. I 1895 fantes det brennevinsutsalg i 51 av 58 norske byer, 18 år etter, i 1913, var dette redusert til tretten. Forbudstiden startet sånn sett langt tidligere enn i 1916. Det ga også resultater. Forbruket gikk ned, både på grunn av restriksjonene og gjennom endringer i normer og holdninger i befolkningen.

Et nasjonalt forbud var noe annet, og flere ledere i avholdsbevegelsen advarte mot tiltak som kunne slå tilbake hvis det ikke hadde støtte nok. Sven Arrestad selv sa så sent som i 1911:

"Vi må ikke glemme, at det ikke er nok, at et flertal i folket ønsker en forbudslov. Der må også være et flertal, som er rede

til å ta alle konsekvensene av et såndt skridt. Ta konsekvensene både innad og utad. Og dette flertal må være så stort og så målbevidst, at det kan magte at gjennomføre loven og påse den overholdt på en sån måte, at dens gavnlige virkninger kan bli set og forstået og erkjendt av alle retskafne sandhetskjærlige mennesker."

2. Forbudet førte til at forbruket sank og alkoholskadene ble færre.

Når vi snakker om forbudstiden er det egentlig flere faser vi snakker om.

1916-1919 - *totalforbud mot brennevin, hetvin og øl. (mens svake viner var tillatt)*

1919-1923 - *brennevin og hetvin forbudt*

1923-1927 - *kun et rent brennevinsforbud.*

Det er vanskelig å beregne det uregistrerte forbruket, men det er ingen stor diskusjon om at forbruket gikk ned da forbudet ble vedtatt, fra et allerede lavt nivå. Før forbudet var antallet drukkenskapsforbrytelser rundt 62 000, i perioden så er gjennomsnittet litt over 36 000, og enda lavere i den tiden hvor både brennevin og øl var forbudt.

Vi har annen statistikk på dette også. Man regner med at i den første perioden 1917-1919 så var tallet på menn over 15 år som døde en unaturlig død 200-300 lavere enn det som ellers var

vanlig på denne tiden. Antallet døde av ulykker ble det laveste i det 20. århundre, antallet døde i trafikkuulykker sank, det samme gjorde selvmord og drap. Antallet nye mottagere av fattigunderstøttelse var det laveste mellom 1900 og 1940.

Forbudstiden er et godt eksempel på at tilgjengelighet har betydning; at politiske restriksjoner virker og at effekten faktisk kan komme ganske raskt.

3. Kriminaliteten økte, men vi fikk aldri noen mafia

Det stemmer at kriminaliteten og hjemmestemningen økte. Forbudstiden førte med seg en stor økning av smugling. Forbyr man en vare som en stor del av befolkningen ønsker, og selv om litt over 60 prosent sa ja til forbud, var det tross alt et ganske stort mindretall som sa nei, så sier det seg selv at man får et illegalt marked.

Det er vanskelig å si sikkert hvor stort problemet var. I 1924 ble det beslaglagt litt over 200 000 liter, men tallene sank etter dette da forbudet mot hetvin falt. Dessuten fikk tollvesenet større ressurser og det ble satt marinesoldater til å bemanne tollbåtene sine kanoner, og det økte beslagene kraftig.

Det skjedde trolig en økende profesjonalisering av virksomheten, men noen mafia fikk vi aldri i Norge. At man fikk det i USA handler også om andre ting i det

Godtemplarbladet 3

Folkedømmen over brændevinet og de sterke vine.

Byens:		Austfold:		Vestfold:		Møre:		
Ja.	Nei.	Ja.	Nei.	Ja.	Nei.	Ja.	Nei.	
Trondhjem	834	174	Skiager	732	1,184	Vanylven	697	42
Aagaardstad	37	100	Sande	445	699	Borvik	298	15
Forsund	351	137	Borre	381	320	Borvik	1,800	88
Son	413	89	Næstans	380	980	Giske	735	7
Holen	21	70	Sandehøved	1,084	1,332	Volda	1,970	64
Lillestrøm	733	702	Tjøns	117	465	Hjørundfjord	779	20
Stathelle	180	28	Tjøns	805	382	Sunnysund	645	30
			Tjøns	1,232	301	Norddal	690	78
			Hedrum	311	284	Orskog	999	59
			Lardal			Stodje	504	70
						Sylte	561	27
						Grytton	607	154
							418	67

4. Forbudet falt først og fremst fordi det ikke hadde stor nok støtte blant de i samfunnet som satt med makt og posisjoner

I 1926 kom en ny folkeavstemning hvor 56 prosent stemte mot fortsatt forbud (som nå kun handlet om brennevin) og 44 prosent var for. Antallet som stemte var høyere enn i 1919, og forbudsmotstanderne hadde mobilisert. Bildet av økt kriminalitet var nok medvirkende, men mye handlet om at legitimiteten til forbudet ikke var stor nok i befolkningen, og at det fantes sterke motkrefter. I Godtemplarbladet (medlemsbladet til IOGT) etter folkeavstemning er det pressen som får noe av skylden. Det var ca 70 dagsaviser på 20-tallet, og av disse var det bare 7-8 som talte for forbud. Vestlandsblader som Stavanger Aftenblad, Dagen, Gula Tidende og Arbeiderbladet i Oslo var blant dem. De andre var stort sett imot, ikke minst peker Godtemplarbladet på Nationen. Også i lokalpressen var flertallet mot forbud.

Det handlet også om hvordan forbudet ble sabotert av de bedrestilte i samfunnet. Forbudet hadde aldri flertall i Oslo. Leger og apotekere, offiserer, sakfører, mennesker i forretningsverdenen og

bygdene overklasse – storbøndene – blir i Godtemplarbladet pekt på å være mot forbudet. Forbudet var i stor grad en kamp mellom byene og periferien, og de som bar den frem, og som bl.a Hans Olav Fekjær sier, var en overvekt av mennesker fra grupper som vanligvis hadde det vanskelig å gjøre seg gjeldende i media-bildet; utkant-Norge, de lavere sosiale lag og kvinnene.

Til sist var press fra utlandet en viktig grunn for at hetvinsforbudet falt. Vinland som Frankrike, Spania og Portugal var ikke begeistret for den norske politikken og svarte med å sette toll på klippfisk og andre norske varer. Handelskrigen førte til at Norge måtte importere store mengder med brennevin og hetvin. Fra Spania var det alene 450 000 liter hetvin og 50 000 liter brennevin, som vi ikke kunne selge før hetvinsforbudet ble opphevet i 1923.

5. På mange steder lokalt fortsatte forbudstiden lenge etter 20-tallet.

Etter at forbudet falt i 1926 skjedde det ingen forbruksøkning, faktisk gikk forbruket litt ned første året. Dette har blitt brukt i dagens debatt som bevis for at man ikke trenger forbud for å holde forbruket nede. Realiteten er at dette

har sammenheng dels med at det kun var et brennevinsforbud som falt. Øl og vin var tillatt allerede. Dels at avholdsbevegelsen fortsatt var sterk og at det i mange kommuner fortsatt var lokale forbud.

Forbudstiden startet lenge før 1919 lokalt, og man kan si at den varte lenge etter også i mange kommuner. Fra starten av var det kun vinmonopol i 15 byer med utsalg i en håndfull herreder. Så sent som 1950 bodde fortsatt 40 prosent av befolkningen i kommuner uten alkoholomsetning. I 1957 var det kun 15 av 66 byer hvor innbyggerne kunne kjøpe alle typer alkohol, i omtrent like mange ble det solgt øl og vin. I 424 av landets 680 herreder kunne ikke innbyggerne kjøpe noen form for alkohol. Fra slutten av 50-tallet og utover 60- og 70-tallet ble dette gradvis liberalisert, og da ser vi også en forbruksøkning frem til begynnelsen på 80-tallet.

6. Forskjellene mellom alkohol- og narkotikaforbudet er for store til at de enkelt kan sammenlignes.

Det er vanskelig å sammenligne alkohol- og narkotikaforbudet. Forbudet ble innført under eller rett etter en krig under helt andre samfunnsforhold enn i dag. Med unntak av de tre første årene var ikke forbudet totalt, men sammenhengen mellom tilgjengelighet og forbruk var klar. Og etter hvert som da forbudet ble hevet for enkelte varer som øl og hetvin førte det til forbruksøkning.

Forbudet mot narkotika har vært enklere å håndheve fordi normene mot bruk av disse stoffene har vært sterkere, og at markedet har vært mindre. 79 % av stemmene i Oslo var altså mot alkoholforbud, mens når det gjelder narkotikaforbudet har det jevnt over vært sterk støtte frem til nå. Mens de kriminelle på 20-tallet kunne tre inn i et allerede ganske stort eksisterende marked så har markedet for narkotika måtte skapes fra bunnen av. Det betyr ikke at det ikke finnes, det er alltid et marked for illegale stoffer, men det har ikke vært like stort. Det har heller ikke i samme grad blitt støttet opp av maktpersoner i samfunnet som handelen med illegal alkohol ble.

Det kan godt tenkes at dette er i ferd med å endre seg. Vi ser som et resultat av debatten nå, og særlig i Oslo, at forbruket av cannabis har økt og at holdningene til bruk har endret seg. Til syvende og sist er det det som også er avgjørende for om vi får beholde dagens politikk eller ikke.

Forbudstiden var noe annet enn det den ofte fremstår som. Det er galt å bruke den som et bevis på at forbud ikke virker. Først og fremst har den lite med dagens situasjon og dagens narkotikaloggivning å gjøre.

NY KONTINGENT OG AMBISIØS ARBEIDSPLAN

Det er en **ambisiøs arbeidsplan** som ble vedtatt på IOGTs landsmøte i sommer.

Det var få store diskusjoner på årets landsmøte. Et forslag om på nytt utrede nytt navn på IOGT ble trukket av sentralstyret etter motstand i salen. Saken kan likevel komme opp på ny i løpet av perioden om det skulle bli flertall for nytt navn på IOGT International. Dette vil sannsynligvis bli avgjort i løpet av desember i år. Ellers var det kontingenten som bidro til den største debatten.

Kontingenten i IOGT har stått stille helt siden 1999, og har vært en formalitet på flere landsmøter. I år var det imidlertid to konkurrerende forslag. Et fra Region Midt-Norge som foreslo en redusert kontingent på 100 kroner, og et fra sentralstyret om tre kontingentsatser. Til slutt var det styret sitt forslag som fikk flertall.

Velger selv kontingent

Det betyr at når du får kontingenten tidlig neste år kan du selv velge hvilken sum du betaler. Det blir en sats på 370,-, en på 200,- og en på 50,-. For de lokale avdelingene som har en lokal kontingent kommer den i tillegg. Kontingenten er en liten del av totalbudsjettet til IOGT, men viktig fordi det er frie midler som vi kan bruke som vi vil. Samtidig var det viktig for styret at det ikke skal være økonomien som skal være avgjørende for om man kan stå som medlem i organisasjonen eller ikke. Førsteårskontingenten forblir 50 kroner som i dag.

Økt satsning på medlemmer og frivillige

Viktigere enn kontingenten var arbeidsplanen som ble vedtatt. Den er ambisiøs for å følge opp den positive trenden organisasjonen er i. En rød tråd gjennom planen er økt satsning på medlemmer og frivillige. For å ta imot mennesker som ønsker å gjøre en frivillig innsats, og for å være synlige i lokal-

Nye og gamle medlemmer // på årets landsmøte

miljøer trenger vi stabiliteten som ligger i engasjerte medlemmer, sier planen. Å engasjere mange mennesker gir en sterk legitimitet til organisasjonens arbeid. Det er en prioritert oppgave å mobilisere frivillige. Målet er å være minst 3000 medlemmer ved årsskiftet 2021/2022 og at alle som er engasjerte i IOGT-aktivitet skal ha opplevelsen av å være med i en felles virksomhet.

Virkemidler for å oppnå dette er blant annet et nettbasert skoleringsopplegg for nye medlemmer og frivillige, fortsette å ha en årlig konferanse og å bruke erfarne medlemmer som mentorer. Det skal også legges til rette for et velfungerende organisasjonsdemokrati gjennom jevnlig høringer, årlige medlemsundersøkelser og bruke digitale medier som webinarer for å engasjere medlemmer i aktuelle temaer i organisasjonen. Gjennom medlemsbladet og månedlige nyhetsbrev skal man ha en god intern kommunikasjon i organisasjonen.

Lett å ta rusfrie valg

En stor del av planen gjaldt de aktivitetene IOGT driver gjennom prosjekter som Sterk&klar, Intro, Enestående familier, Sammen og Anta. IOGT har som

hovedslagord at det skal være lett å ta rusfrie valg. Vi ønsker å sette på dagsordenen temaer om drikkekultur og alkoholnorm i den ruspolitiske debatten og bidra til at mennesker som har behov for det har et rusfritt miljø å gå til hvor det å drikke ikke er et tema.

Sterk&klar skal være på 60 skoler i løpet av perioden, og det skal holdes 20 forebyggingskonferanser eller debattmøter lokalt. Nøkkelpersoner i kommunen skal kurset på god alkoholpolitikk. Det ble også satt inn et nytt punkt i planen etter forslag fra salen om å tydeliggjøre at en ønsker nulltoleranse for bruk av alkohol i idretten.

Flere Sammen-senter og ANTA-kurs

På det sosiale området fortsetter Sammen-prosjektet med mål å ha et nytt senter i løpet av neste år og nytt er Anta-kurs for mennesker med en avhengighetsproblematikk hvor i løpet av det siste året over 300 mennesker har vært på kurs. Flere av disse er også engasjert i Support-grupper rundt om i landet. Vi vil også være inne i syv fengsler med opplegget Veivalget.

IOGT-LEDEREN //

Ørnulf Thorbjørnsen // Leder i IOGT Norge

TAR DERE UTFORDRINGEN?

IOGT har endret seg i takt med samfunnsutviklingen siden organisasjonen ble etablert for snart 140 år siden.

Fokuset har hele tiden på å bidra til at alkohol og andre rusmidler ikke skal være til hinder for at mennesker skal kunne lever gode liv, eller at det skal være til hinder for samfunnsutviklingen. IOGT og ande edruskapsorganisasjoner har satt preg på samfunnsutviklingen og vi opplever i dag bred enighet om at norsk alkohol- og narkotikapolitikk er vellykket. Det er uten tvil et resultat av vårt arbeid.

IOGT har en helhetlig tilnærming til rusproblematikken ved at vi arbeider politisk, vi arbeider med forebygging gjennom bevisstgjøring av foreldre og styrking av foreldresamarbeid, vi driver holdningskampanjer og ikke minst et omfattende arbeid for mennesker med rusproblemer.

Arbeidsplanen som Landsmøtet vedtok på tidligsommeren er ambisiøs, og oppgavene står i kø for alle nivåer av organisasjonen. Det kan være en utfordring å se hva de ulike aktivitetsmålene innebærer i praksis og ikke minst hva jeg, eller vi i vår avdeling kan bidra med for å realisere målene.

Mye ivaretas av de ansatte, men det forutsettes i stor grad frivillig innsats av medlemmer og støttespillere for å nå målene, og ikke minst for å markere oss lokalt.

Det er mulig å delta og å gjøre en innsats på mange nivå. Fra noen timer på Hvit jul-stand eller et leserbrev i lokalavis. Det kan være dugnad på ei hytte, frivillig på et Sammen-senter eller etablere en rusfrikafé. Noen ønsker bare å vise sin støtte til organisasjonen som medlem eller støttespiller, det er også kjærkomment.

Forebygging av rushelseproblemer er helt sentralt og med satsing på ANTA og tilbud til mennesker som vil jobbe seg ut av avhengighet, omfatter det også forebygging av tilbakefall. Denne satsingen gjør på mange måter IOGT til en komplett organisasjon innen rusfeltet. Alle trenger vi samvær med andre mennesker og opplevelse av felleskap. Vår utfordring er å åpne opp felleskapet og inkludere de som kommer til IOGT, uansett hva slags ballast de har med seg. Etablering av nye, trygge

rusfrie møteplasser er en viktig oppgave for IOGTs lokalavdelinger. Her må det lokalt initiativ til, og det er vi, medlemmene – medmenneskene, som er den viktigste ressursen i det arbeidet.

Skal nye mennesker finne seg til rette hos oss, må vi kanskje gjøre endringer på møte- og samværsformer. Vi må åpne husene våre for annen type aktivitet og vi må anerkjenne at det finnes flere måter å være IOGT-medlem på.

"Det skal være lett å ta rusfrie valg" er slagordet vårt, og hos oss kan det bare velges rusfritt. Min utfordring til lokalavdelingene våre er å se om det er mulig å bidra til at også de som ramler utenfor, skal finne et trygt møtested innenfor IOGT.

Vi IOGT-ere har samme utgangspunkt - vi vil leve rusfritt.

Ørnulf

Bør ikke anbefale moderat drikking

Man skal være forsiktig med å anbefale moderat drikking som del av et sunt kosthold. Dette er konklusjonen i en undersøkelse fra Hong Kong hvor man undersøkte forholdet mellom alkoholbruk og psykisk helse for litt over 10 000 personer i provinsen. Særlig for kvinner var det å gå fra moderat drikking til å slutte helt knyttet opp mot også å bedre den psykiske helsen. Det samme har man sett i en lignende amerikansk undersøkelse med over 30 000 deltakere. For menn var endringene ikke like klare.

Både fysiologiske og kulturelle årsaker

Jørgen Bramness, forsker ved ROP, Sykehuset Innlandet, sier til forskning.no at det kan være spesielt positivt for kvinner å dempe alkoholbruken. – Kvinner rapporterer en større forverring av mental helse for hver enhet alkohol de drikker, sier han. Dette kan både ha fysiologiske grunner ved at kvinner tåler alkohol dårligere enn menn, men også at det å drikke mye alkohol er noe første og fremst menn gjør. Det betyr at kvinner som drikker mye er mer spesielle.

De fleste ikke-drikkere

Bramness mener også at studien fra Hongkong og USA er interessant, selv om vi ikke vet hvorfor de har sluttet å drikke eller hvor mye de drakk før de sluttet. Menn og kvinner som aldri hadde drukket rapporterte den beste psykiske helsen i starten av studien. 64 prosent av mennene var ikke-drikkere, mens nesten 88 prosent av kvinnene var det samme. I land, som Norge, hvor en vesentlig mindre andel av befolkningen er ikke-drikkere kan resultatet bli annerledes.

Viktig å skille mellom diagnoser og risiko for rusbruk

Tenåringer som har fått behandling for psykisk sykdom, tester oftere ut rusmidler enn andre viser en studie fra Universitetet i Bergen. Risikabel rusbruk er også mer utbredt. 9440 ungdommer mellom 16 og 19 år deltok i spørreundersøkelsen. Av disse hadde 853 mottatt hjelp fra barne- og ungdomspsykiatrisk tjeneste. Noen hadde også vært innlagt.

En av fem med høyt forbruk

Om lag en av fem av de med en psykisk lidelse hadde et høyt alkoholforbruk eller hadde brukt narkotika. Særlig var det atferdsvansker, depresjon og traumerelaterte lidelser som hadde en sammenheng med risikabel bruk av rusmidler, mens man ikke kunne finne det samme for autisme, ADHD eller angst alene. ADHD i kombinasjon med atferdsvansker gir derimot økt risiko for rusvansker.

Selvmedisinering del av forklaringen

Ove Heraldstveit, som er en av forskerne bak undersøkelsen, sier til forskning.no at forsøk på selvmedisinering kan være en forklaring på at unge med traume-lidelser har økt risiko for bruk av alkohol og narkotika. Når det gjelder depresjon viser tidligere undersøkelser at flere brukte alkohol for å roe seg ned, få sove om natten og for å få en time-out for sykdommen. Det gir dem en følelse av bedre kontroll over hverdagen.

Heraldstveit sier til forskning.no at det er viktig å skille mellom ulike diagnoser for å vite hvilke unge man bør sette inn tiltak overfor. – I andre undersøkelser får man inntrykk av at depresjon og andre psykiske problemer er mer utbredt. Det kan skyldes at mange krysser av når de blir spurt om de ofte føler seg nedtrykt og lignende. Men det betyr ikke nødvendigvis at det er sykelige forhold det er snakk om.

Grensehandel begge veier

Harry-handel i Sverige er et kjent fenomen, men de siste 100 årene har retningen på handelen gått begge veier over grensen. Professor i etnologi, Andres Gustavsson ved universitet i Oslo har sett på kontakten over grensen mellom Norge og Sverige, og på hvilken måte blant annet alkoholpolitikk og økonomi i de to landene har påvirket denne siden 1800-tallet. Særlig er det grensen mot Østfold som forskeren har sett på.

Arbeidsinnvandring på 1800-tallet

Mens det i dag først og fremst er norske politikere som bekymrer seg over grensehandelen var det arbeidsinnvandring fra Sverige til Norge på 1800-tallet. Østfold var et fremvoksende industrifylke, mens grenseområdene i Dalsland og Bohuslän var fattige og med en stor befolkningsøkning. Det var mye handel over grensen, og faren for at de svenske bøndene brukte opp pengene på alkohol underveis var absolutt tilstede. Til stor misnøye fra kvinnene som ble igjen i Sverige.

Mangel på varer etter krigen

Alkohol er bare en av varene som har blitt kjøpt over grensen. Etter krigen var det mangel på det meste i Norge, og med en åpen grense igjen ble Sverige stedet å dra for å kjøpe sukker, klær, sjokolade og alkohol. Ved disse reisene til Sverige kunne nordmenn kun ha med seg 50 norske kroner, og det måtte redegjøres ved hjemreisen hvordan pengene var blitt brukt. Men på 50- og 60-tallet snudde handelsstrømmen. Norsk margarin, sukker og mel var subsidiert av staten, og derfor vesentlig billigere i Norge enn i Sverige. De som ville kjøpe alkohol måtte kjøre inn til Sarpsborg siden Halden fortsatt var uten pol. Særlig allehelgensdag ble en utfartsdag for svenske handlere til Norge på samme måte som Skjærtorsdag har blitt det motsatt vei de siste tiårene.

Ikke bare økonomi

Forskeren konkluderer med at økonomien spiller en rolle. Selv med mange svenske arbeidere i Norge fra 1990-tallet var det få incentiver for disse å kjøpe inn alkohol i Norge. Derimot var det et viss press fra norske arbeidskamerater for innkjøp motsatt vei. Men på samme måte som markedsbesøkene som svenske håndverkere og bønder gjorde til Norge under sent 1800-tall, så er den norske reisingen på skjærtorsdag eller en helg i juli også forbundet med fest og noe som er avvikende fra hverdagen, og hvor handelen bare er et tilleggsmoment.

Sammenheng mellom foreldrenes holdninger og ungdommenes alkoholforbruk

Fleire undersøkelser de siste årene har sett på sammenhengen mellom foreldrenes holdninger til ungdommers alkoholbruk og hvor mye alkohol ungdommene faktisk bruker. Nå har forskere i Estland og Storbritannia tatt for seg 29 slike undersøkelser og konkluderer med at det faktisk er en slik sammenheng. Mer enn halvparten av disse studiene er fra USA, mens de andre ni kommer fra Europa, hvorav en fra Norge.

Liberale holdninger øker bruk

Foreldre med liberale holdninger til ungdommers bruk øker oddsene både for tidligere debutalder, økt bruk og mer risikofylt drikking. Undersøkelsen viser også at det kan være store forskjeller på det foreldrene forteller om egne holdninger til hvordan ungdommene faktisk oppfatter dem som. Dette indikerer at det ofte er slik at barna ikke vet sikkert hva foreldrene sine holdninger er. Tall fra norske Ungdata viser at tvilen om dette øker fra siste året i ungdomsskolen og inn i videregående etter hvert som spørsmålet om å drikke eller ikke drikke blir mer aktuelt.

Andre forskere har hevdet at det er barnas alkoholbruk som predikerer foreldrenes holdninger, mer enn motsatt vei. Det kan tenkes at når foreldrene blir konfrontert med ungdommers bruk at de endret holdninger også til bruken, og dette er noe forskerne mener man må se mer på i fremtidige undersøkelser

KONTAKT IOGT:

Henvendelser vedrørende medlemskap, adresse-endringer mv. sendes til adressen over, eller på telefon til 23 21 45 80.

SKAL JEG SKRIVE UNDER PÅ HVIT JUL HVIS JEG LEVER ALKOHOLFRI??

Ja! For det er heldigvis mange som aldri drikker sammen med barn og mange som ikke drikker i det hele tatt. Ved å skrive under på Hvit jul-kampanjen er du med på å synliggjøre at dette er en helt normal ting å gjøre!

Julaften er en dag da de fleste er inne sammen med sin egen familie, og de fleste regner med at det skjer omtrent det samme hos andre som hos en selv. De som er vant til å ta et par øl og akevitt til julematen tror kanskje at dette er noe alle gjør. Ved å dele kampanjen på Facebook eller snakke med andre om at du har skrevet under er du med å gi andre et innblikk i din julaften og vise at en julaften uten alkohol er helt normalt, og kan være hyggelig for både barn og voksne. Skriv under på:

hvitjul.no

facebook.com/hvitjul • Instagram:@hvitjul • #alkoholfrijul

Hva er Hvit jul

Hvit jul er en kampanje som drives i samarbeid mellom Juba, Juvente og IOGT.

Kampanjens mål er å få flere voksne til å drikke alkoholfritt i julen, slik at flere barn får feire jul med trygge og nærværende voksne.

Bli frivillig!

Alle (også IOGT-medlemmer) som vil være med og bidra i Hvit jul-kampanjen, og få tips til små og store ting de kan gjøre, oppfordres til å registrere seg på: iogt.no/frivillig

JULEGAVER SOM FORANDRER ALKOHOLKULTUREN

Når du handler i Hvit jul sin nettbutikk går alt overskudd direkte til videre drift av kampanjen. Din støtte gjør at vi kan videreføre Hvit jul-kampanjen og la stadig nye barn få oppleve en trygg alkoholfri jul. I tillegg er produktene med på å synliggjøre kampanjen.

hvitjul.no/butikk

Kosepeppe kr. 150,-

Koppåndkle kr. 150,-

IOGT-koppen kr. 150,-

vopps
din gave til
Hvit jul #134903